

Jegyzetek három tételben

Bálint Endre kiállítása Szegeden

Előzmények rajzokban

Bálint Endre művészetét 1948-ban érintette először és termékenyítette meg első ízben a magyar folklór. A népművészet jellegzetes madarai, a népi hitvilág állította falusi pléh Krisztusok (nála fél korpuszok), mézeskalács figurák, a szerb népművészeti könyvből előbukkanó pellerines csoport és női arckép azóta is művészetének alapmotívuma. Csakúgy, mint a szentendrei házak fala és oromzata és a szentendrei ablakrács, mely művészetének immár két évtizede kézzel, emblema — szinte minden művén ott található.

Az egyik, 1955-ben készült akvarellen szürke sárossárga kapu, rajta sárgára mázolt lőfejcégeren „Kis Janos M.”. Ez a lemezről kikanyarított naiv paripafé két évtized távolából is állandó kísérője Bálint festészetének. Az algériai paraszttasszony sziluettje már a párizsi évek emléke. A szárnyas angyalok hada a gyermekkor vidékének temetőkerítése mögött bukkan föl újra és újra. Négy szimmetrikusan elhelyezkedő körforma a zsenyei park négy bukszusbokráról idézi, s ott vándorol képről képre az utolsó vacsora pohara, cipője, sőtartója.

Nem sok motívum ez, de bizonyítja Bálint Endre művészetének folklorisztikus töltését, nosztalgiaját e néhány, egész életre nyomot hagyó motívum iránt, mely évtizedek távolából is visszacseng új és új hangszerelemben, képről képre új módon. S mindezeket a motívumokat ott találhatjuk 1955-ös és 57-es keltezésű grafikáin, akvarelljein — a mai művek rajzos előzményein.

Motívumok igézetében

Ahogy a hirosimai szeke-rező parasztember árnya rá-sült a kökerítésre, mely mel-

lett a robbanás pillanatában elhaladt, úgy „tapad a házak falára az emlékezés” Bálint Endre festészetében. Az emlékek, az álmok, a régi, meghatározó motívumok jelennek meg sorra festményein, melyek egyszerre sugallják a fájdalmas lírát, a merengő szomorúságot, a kemény etikai tartást, a tragédiára való hajlamot és a teljes harmónia szüntelen igényét-keresését. 1974-es keltezésű Bálint Endre szegedi kiállításának legnagyobb vállalkozása, művészetének eddigi „összegzése”, a *Triptychon ikonostáz* hármas osztású, 27 képből álló műve. Ebben az alkotásban összegződik a szentendrei rácsból az utolsó vacsora poharain, a zsenyei bukszusokon és a sárospataki lovacsán át a párizsi fél korpuszig és a magyar népművészet mézeskalács figurájáig szinte minden hajdani és mai bálinti motívum. A művész kivételes tisztasággal és töretlen színekkel festette meg ezt a zenei sugallatú művet. (Kurtág György Kossuth-díjas zeneszerző zongoraművet írt az alkotás ihletésére.) Két évtized — világjárás, útkeresés, sikerek és bukhatók, ünnepek és mellőzések, tiszta szándék és örökös kételkedés — minden művészi stációját rögzítette ebben a triptychonban Bálint Endre. Egységesen és pontosan szerkesztett motívumok, a művész életére égett álmok és emlékek — miként a házfalakra égett árnyak — jelennek meg e nagyszabású művön. Festményeiről szólva nem hagyhatjuk szó nélkül az 1972-ben, életének válságos berlini éveiben festett 16 darabból álló *Képsorozat*-sorozatát, mely színeinek kontrasztjával és harmóniájával, a motívumok kristálytiszta világával az Ikonostáz méltó előőrsé.

Objekt- skanzen

A szegedi tárlat harmadik emeletén különös világba vezet a látogató. Szedett-vedett

holmikból, véletlenül talált tárgyakból konstruált, szokatlan-furcsa tárgyai, szerkezetei minden bizonnyal vízvázlatok a közönség körében. Haragos-felindult ellenzői éppúgy lesznek, mint kritikátlan-elfogult szobjai. Tény, hogy Bálint ötlettárának darabjai a szellem magneziumlángjával villannak napjaink tragikomikus színpadán. Jobban-erőteljesebben kötődnek a 10-es, 20-as évek dadaista objektíhez, mint napjaink elviharzó popdivatjához. A tárgyak Bálint villódzó szellemiségének, elvitathatatlan — néha morbiditásra hajlamos — humorának termékei. Előzményei és kísérői a kiállított fotomontázsok, amelyek lehetőséget adtak Bálint Endrének, hogy a festésze által száműzött reális világot, a fotó nyújtotta objektív valóságot is felhasználhassa a világ minden rezdülésére érzékeny mondandójának szolgálatában. Ez a különös objekt-skansen egyszerre viseli a szent és a profán borotva-élen táncoló harlekinje mutatványát, izgalmát, a megéjt szellemiséget és az átkozódó káromkodást, a tragikumot, a brutalitást, a fanyar ironiát és a poézist. A művész maig tartó pubertáskorának játékos fantázia-csapongásainak, ötletének kifogyhatatlan tárházába vezeti itt a közönséget. Játsszunk együtt vele. (Ehhez a játékhoz társak kellenek, nyitott, tisztaszívű, megértő társak.)

Utóirat: Bálint Endre festőművész, érdemes művész október 27-én töltötte be 60. életévét. A születésnap alkalmából vasárnap délből nagyszabású kiállítás nyílt műveiből a Móra Ferenc Múzeum Horváth Mihály utcai képtárában. A tárlatot nagyszámú érdeklődő jelenlétében a kiállítás nagyszerű rendezője, Bálint művészetének avatott ismerője, dr. Üry Endréné művészettörténész nyitotta meg. A megnyitón közreműködött Fábrián Márta csillagművész. A kiállítás Bálint Endre két évvel ezelőtti, a Múcsarnokban rendezett tárlata óta született műveit tárja a nagyközönség elé.

Tandí Lajos

Szakácsok

Ételek, sülték és különleges ínycsiklások elkészítésére születni kell — állította egy öreg szakács, aki már nyugdíjba ment a szakmából, és tudományát csak odahaza kamatoztatja, mert otthon is ő az úr a konyhában és nem az asszony. — Persze — tette hozzá —, nagyon kell ismerni az ízek és a fűszerek sokaságát is, anélkül kár belépni a konyhába.

Mindezek birtoklása nélkül mégis beleptünk először a Hági, aztán a Szeged étterem konyhájába. Az első benyomás az volt, hogy a rettentő és páradús melegben az avatatlan nehezen tudna eligazodni a fazekak és lábasok birodalmában.

TISZTES, JÓ SZAKMA

— 50 Celsius-fok, és akkor mi is majdnem megfőttünk — hökkentett meg bennünket a Hágiban Csizsár István, aki a szakmát is itt tanulta, és mint szakács, a vállalat ki-váló dolgozója, brigádvezető, és mindössze 27 éves. Imre öccse a Volán konyháján szakácsoskodik. Ásotthalomról kerültek be Szegedre, szakmát tanulni. Hogy összebe-széltek-e, vagy sem, arra már nem emlékszik Csizsár István. Annyi bizonyos, hogy amikor nagyobbcskák voltak, odahaza anyjuk egyszerű-másszor rájuk bízta az ebéd-vagy vacsora-főzést.

— Nem főtt ott persze különlegesség, csak olyan hétköznapi ételek — emlékezett vissza a Hági szakácsa —, ahhoz viszont elegendő bátorságot adott az önállóság,

hogy ráterelje figyelmünket egy tisztos, jó szakmára.

Miután megtudtuk, hogy naponta 14—15-féle főtelet készítenek itt, rákérdeztünk a kősa híre, miszerint egy-re fog a szakácsok létszáma az éttermek konyháiban.

KITERŐ VÁLASZ

valóságos — mondotta Csizsár István —, hiszen hoz-zánk is beállhatna azonnal nyolc-tíz szakács. Hogy nagy a hajtás? Bizony, legtöbbször nincs megállás, és sok-szor jut ránk esti, éjszakai műszak, s emiatt elesünk olyan esteiktől, amelyeken mások kedvük szerint szórakozhatnak.

Csizsár fizetése nyáron havi 3 ezer, a főszezon után 2600 forint körül mozog, mindenkor az ételforgalom nagyságától függően. Nyáron naponta a 60 ezer forintot is elérte itt az ételforgalom, most már kevesebb.

S mennyit keres ugyanitt egy talpraesett felszolgáló?

— Hm... Azt kérdezzék meg tőlük — tért ki a válasz elől.

ÉRDemes VOLT-E?

Istvánné főszakácshelyettes is azzal kezdte a beszélgetést, hogy az ő konyhájukon szintén kevesen vannak, bár a vendéglátásban is alkalmazott rövidített munkahét már sokat javított a körülményeken. Nemrégiben elment tőlük egy kollégájuk építőipari segédmunkásnak. Visszajár

— A hír nem is kősa, hanem

hozzájuk dicsekedni, hogy havi 3500-at keres, és minden estéje szabad, és a szombatja is biztos pihenő-nap. Tavaly ilyenkor itt tizennégyen voltak a konyhán, s azóta nyolcan mentek el. Mészárosné — 14 éve a szak-mában és felelős beosztással a vállán — a vállalat főz-szármájához tartozik. Főnöke, Nagy Endre főszakács volta tanítómestere. Hogy milyen eredménnyel tanult, és hogy érdemes volt-e törekednie, azt kifejezi egy tény: a szakácsstanulók országos versenyén hatodik helyezést ért el, s ezért fél évvel hamarabb szabadult, jutott Mészárosné önálló keresethez. Két éve pedig kiváló dolgozó.

Hogy kapásból hányféle ételt tud összeállítani, azt itt felsorolni is sok lenne.

— Mi a kedvenc étel? — kérdezett vissza. — Az, amit étlapunkon „Öreg szakács kedvence”-nek nevezzük. Kell hozzá kolbász, liszt, bors, petrezselyemzöldje, tojás. Mindezt natúr húrra téve, sajtot reszelünk rá, aztán megsütjük, s végül jöhet hozzá a kórités.

FÜSZEREK ÉS ÍZEK

Vilmos Fűszerek könyve című munkájának immár tízedik kiadása. A fűszerezés örömetől, az étel- és italizés-től, annak hatásától a helyes adagolásig minden tudnivaló benne van. Az ember feje nem káptalan, azért van ott az eligazító kézikönyv. A szakács kapásból tudja, hogy mire jó az ánizs és a vassó, s a vadételekhez miért szükséges a lestány, a zsálya, az áfonya vagy a bazsalikom.

— Különb — újságolta — Nagy Endréné hatvanöt-féle fűszergyűjteménye van, s itt sorakoznak a polcokon. Azok helyes használatát il-lik megtanulnia annak, aki sok ember sokféle szája íze szerint vállalkozik főzni-sütni. A szakácsstudomány lelke az ételék ízesítése — tette hozzá.

Nagy melegségű, párás ez a konyha is, s mint a Hági-ban, innen is kicsapódik a tömény ételszag az étterembe. A vendég nem is veszi észre, hogy a tömény ételszag beleivódik a ruhájába, a hajába, és azt szépen hazaviszi, és nem is kell érte fizetni. Elszívó készülék ugyan van, de légkondicionált berendezésű konyha egy sincs Szegeden. Nyáron ezért mérnek bent már kora reggel 43 Celsius-fokot, délből pedig megáll a hőmérő az 50-nél, mert csak annyi fér rá. Nagy a gyanú, hogy emiatt is vándorolnak a szakácsok egyik helyről a másikra, vagy dobják le magukról a fehér kötényt, sapkát véglegesen.

S. E.

Lódi Ferenc

Újabb árhullám

Szegednél 750—800 centiméter között tetőzik a Tisza

A Felső-Tisza vízgyűjtőjé-ben lehullott idei első hó gyorsan elolvadt. Ez a csapadékmennyiség 15—25 mil-liméter közötti. A Tisza mel-lékfolyói közül a Szamoson, a Fehér-Körösön és a Maros-on újabb árhullám indult el. A Maros vízállása Gyulafe-hérvárnál 346 centiméter volt, s a tetőzés még nem következett be. A folyó ma-kói szelvényére még nincs pontos vízállás előrejelzés, de a lehullott csapadék alap-ján Makónál 350 centiméter körüli vízállásra számíthat-nak.

A Tisza jelenleg Szolnok és Tiszaújföld között tetőzik, attól lefelé lassan árad. Szarvasnál a vízállás meg-haladta a 650 centimétert, ezért az ATIVIZIG a 8-as számú védvonalon elrendelte a má-sodfokú árvízvédelmi ké-szültséget. Kiterjesztették továbbí védvonalakra is ezt a fokú készültséget, tekint-ve, hogy a mindsenti víz-állás meghaladta a 750 cen-timétert. Az alpári nyári gát-nál fokozott védekezésre kell felkészülni, mivel tegnap, hétfő reggel óta a vízallás

hátán van, és még továb-bí 10—20 centiméteres ára-dásra lehej számítani. A Ti-sza tetőzése Szegednél to-vább húzódik e hét második felére. A várható vízmagas-ság 750—800 centiméter kö-zött mozog majd, attól füg-gően, hogy a Maros mennyi vízhozamot szállít akkorra.

Az ATIVIZIG torkolati szivattyútelepein változatla-nul nagy teljesítménnyel dol-goznak, hogy az előtött ve-tésről, szántóról, rétről, le-gelőről és egyéb területről áttemeljék a vizet a folyókba. Mérhető csapadékok novem-ber első napjaiban Csongrád megyének egyetlen területé-ről sem jelentettek. Ennek, valamint a szeles időjárás-nak a hatására is csökkent a belvíz az előtött területe-ken. A korábban elrendelt belvíz elleni készültségi fo-kozatban nem történt vál-tozás. Első fokú készültsé-g van a torontály területén. Algyő és Tápé térségében, valamint a vidraéri részen és a szentesi szakaszmérnök-ség egész területén.

Öt beszélgetés

Három szovjet rendező négy hangjátékát mutatja be a rádió ezen a héten, ame-lyeket a vendégek itt rendez-tek. Míg a rádiós szakembe-reknek a tapasztalatsere, a nemzetközi kitekintés alkal-mát és lehetőségét jelenti egy-egy külföldi rendező meghívása, a hallgatók szem-pontjából nem ennyire egy-értelmű a vendég magyaror-szági munkájának haszna és értelme. Bár a vasárnap megkezdett rádiójáték-soro-zat előtt riportok szóltak a vendégek itteni munkájáról, annak érdekességeiről és ne-hézségeiről, a hallgató mégis kizárólag az elkészült művek alapján formálhatja a maga véleményét az együttműkö-désről.

A vasárnap elhangzott *Öt beszélgetés* című kétszerp-lős kamaradarabot Emil Ver-nyik rendezte. Apa és fia beszélget, először 1945-ben, ötödikszor 1969-ben. Az első beszélgetések az apa drámá-ját ígérték: a háborúból ha-

zatérve feleségét hajdani ba-rátja mellett találja, fiában pedig hiába keresi önmagát, munkás, emberséges, kemény életének folytatóját. Dráma lehetett volna az öt beszél-getés a javából, még akkor is, ha végül meggyőződhet-tünk róla: nem választják el egymástól alapvető jellembeli különbségek az apát és fi-út, hisz a lázongó, felelőtlen, éretlen fiatalember az utolsó beszélgetés időszakában vég-re felnőtt, felelős folytatója az „apai örökségnek”, ko-rábbi ellentéteik pusztán az életkor és tapasztalatanyag különbségének következmé-nyei. Csak hogy az apa nem hétköznapi ember: nemcsak felesége tettét érti, sőt hely-seli, de a fiú miatt sem fáj a feje. Bölcs és elképesztően türelmes egy életen át, mint aki előre tudja, hogy egyszer minden jóra fordul és elren-deződik. Így válik a rádiójá-ték izzó hangulatú, emberről szóló párbeszédsorozat hely-lyett az ország életében vi-

